

Oponentní posudek disertační práce Ing Arch Jana Tůmy

Umělecké instalace ve veřejném prostoru.

V úvodu své disertační práce si Ing Arch. Jan Tůma dělá pořádek ve východiscích, které, jak sám přiznává, jsou neuchopitelné a nejen nedeterminované, ale doslova nedeterminovatelné.

Pokračuje dále v přiznávání nejistoty uváděním termínů jako nepředvídatelnost, neukončenost a neurčitost.

Zpočátku nabývám dojmu, že se tu jedná o vytváření jakéhosi alibi. Na konci, po prostudování disertační práce Jana Tůmy ale musím přiznat, že mne jeho práce vyprovokovala k uvažování nad něčím, co jsem dosud vnímal v zjednodušujících kategoriích líbí – nelíbí.

V mnohých ohledech jeho práce přesahuje rozměr bádání co je podstatou umělecké instalace ve veřejném prostoru a dotýká se, povahou věci nevyhnutelně, i proměny společnosti ve vnímání, co je realitou jako takové. A to považuji za správné rozvržení východisek - metodiky a cíle práce samotné.

Jan Tůma zmiňuje jako hlavní pojem **Heterotopii** (prostor jinakosti - reálná místa mimo společenskou normalitu str. 19). A v souvislosti s ním používá do přímého protikladu jiný termín uváděný Michaelem Foucaultem **realizované utopie**. Domnívám se ale, že v rámci vazeb umělecké instalace ve veřejném prostoru a jeho vnímání jsme často svědky právě realizace utopie, protože se úmyslně spojuje neslučitelné a tímto provokuje naši smysly.

Po nastolení úvodních premis se Jan Tůma dostává ke „konfliktu“ na jehož uvědomění si, staví prakticky celou svou práci (str 27, 28): *Generace Y, narozena mezi lety 1974 – 2004 je pravděpodobně poslední generací, která si uvědomuje nástup virtuální reality. Pro následující generace jsou a budou oba světy – jak reálný, tak virtuální natolik propojeny, že se v obou z nich budou pohybovat bez silnějšího vnímání rozdílu. Ale jak správně Jan Tůma upozorňuje: s jakousi podivnou přirozeností bytuje v obou zároveň a přítom ani v jednom z nich.*

Jako zcela zásadní vnímám tabulku **Komplementarita digitálních médií** (str 56), kde neuchopitelné a těžko popsateľné je brilantně formulováno ve svém zjednodušení.

Jan Tůma vnímá realitu veřejného prostoru jako **medium** (str 31) *...v němž se vztahy, historie i identita utváří stále znovu přivlastňováním procesem všech aktérů.* Medium zde není vnímáno ve spirituálním kontextu, ale jako protiklad umělé, virtuální, elektronicko - technologické zprostředkovanosti.

Jan Tůma uvádí (str 33), že *Lidé začínají být virtualitou a sdílením natolik přehlčeni, že zase vyhledávají autentické zážitky a místa. A vědomě je nedokumentují pro „ty, co tam nebyli“.* A soustředí se na prožitek místa s těmi, co „to“ tam prožívají s nimi v tu konkrétní jedinečnou chvíli. A pak připouští, že zúčastnění „to“ těm, co tam nebyli, později *případně převede po vzoru mýtů.*

V této souvislosti (a vůbec v souvislosti s celou prací Jana Tůmy) by bylo na místě zmínit i další pojem **Kognitivní funkce** (poznávací funkce) které jsou jednou z hlavních oblastí lidské psychiky. Prostřednictvím kognitivních funkcí člověk vnímá svět kolem sebe, jedná, reaguje, zvládá různé úkoly. Myšlenkové procesy dávají člověku možnost učení, zapamatování, přizpůsobování se neustále se měnícím podmínkám okolního prostředí.

Autor populární knihy Sapiens - Yuval Noah Harari pracuje dokonce s pojmem **Kognitivní revoluce**, díky které se lidstvo dostalo právě až do našeho současného virtuálního světa, který Jan Tůma vnímá sice pozitivně, ale ostražitě.

V obavách autor pokračuje v odvolání se na Huxleyho – *vyprázdňenost obsahu a ztráta smyslu je (paradoxně) výsledkem přemíry podnětů a informací*. Přesný postřeh znamenám i u povahy sdílení emocí v kyberprostoru, které jen nutné dle autora pro sdílení **komprimovat** a při vnímání znovu **extrahovat**. Pochopitelně že tyto nevyhnutelné procesy vedou ve svém důsledku k deformaci skutečných emotivních prožitků. Navíc ne na všechny smysly se dostane, protože v digitálním světě jde prakticky výlučně jen o audiovizuální zprostředkování.

V kapitole **Případové studie** Jan Tůma popisuje vlastní projekt „oživení“ Brokoffovy sochy sv. Kajetána na Karlově mostě. A nepřímo dokazuje, že nám už nestačí vnímat sochu tak, jak ji autor před mnoha staletími vytvořil. Pomocí 3D scanu, dekompozicí sochy světlem a zvukovou transkripcí povrchu se nám „otevrou oči“ a znovu vnímáme něco, co už jsme vnímat přestali...Přestože nikde v jeho práci nenarazíme na lákavé „mravokárné nabádání“ vnímám celou jeho disertační práci pozitivně právě pro toto „znovuotevření očí“.

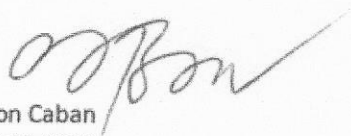
V poslední kapitole, která je dle mého soudu nepřesně nazývána manifestem, jde spíše o shrnutí. Vnímám tu velice živou a vědomou konfrontaci – tolik typickou pro mladé tvůrce – fenoménu, kterému lidstvo ochotně propadá i když ví, že v sobě nese mnohá nebezpečí. Ale to už možná spíše já – generačně starší – moralizuji.

Podstatně mladší Jan Tůma vnímá své obavy a přitom – sám nadšenec nových technologií – směřuje jako vizionář dál a dál. Jakoby svou disertační práci řešil i svou terapii. A nejen za sebe, ale za celou Generaci Z...

V konci autor Jan Tůma přiznává, že ve své práci nejde o „vyřešení“, ale sledování procesu (str 84). Aplauduji přiznání, že *tato práce je pouze referenčním bodem v neustálém procesu změn* kteroužto formulací se Jan Tůma přiznává k vědomí, že určit střed, cíl, počátek a konec je stejně tak ošidné, jako nalézt střed celého vesmíru, jehož jsme součástí.

Za pozitivní považuji i fakt, že svou teoretickou práci má podloženou vlastními realizacemi a tím tak neustále svádí dialog mezi realitou a teorií. Mezi obavou a přesvědčivými výsledky. Prokazuje tu, i ve svých realizacích, ne snad již bolestný zápas umělcův, jak tomu bývalo dříve, ale zodpovědně existencionální uvažování a sebekontrolu, nikoli autocenzuru, zodpovědného současného tvůrce.

V tomto smyslu doporučuji dizertační práci Ing. Arch. Jana Tůmy na téma Umělecké instalace ve veřejném prostoru, k obhajobě.

ak. arch. Šimon Caban
v Praze dne 6.12.2019